

Pavel Ž í d e k

VZNIK A ORGANIZACE OBCHODNÍ A ŽIVNOSTENSKÉ KOMORY V OPAVĚ

Abstract

In the course of less than a century of its existence, Chambers of Commerce and Trade represented significant institutions of the economic life of the Habsburg Monarchy and the Czechoslovak Republic. This was also the case of the Opava Chamber.

Hence, the aim of the study presented is to try to approach major milestones in its development, from the process of establishment in 1850 until its abolition at the end of 1948, especially in the area of the elected members of the Chamber, the right to vote and the changes in its chamber district.

Keywords: Chamber, Silesia, commerce, trade, members, organization

Přestože byla Obchodní a živnostenská komora v Opavě po celou dobu své existence institucí prvořadého hospodářského významu, nebyla ji dosud v historiografii věnována odpovídající pozornost. Předkládaná práce tak vychází především ze studia archivních a tištěných pramenů (především komorní provenience) a denního tisku. V menší míře bylo rovněž užito odborné literatury a kvalifikačních prací.¹

Tato studie si tak klade za cíl snažit se přiblížit zásadní milníky v jejím vývoji od procesu vzniku roku 1850 až po zánik komory k 1. lednu 1949. Zejména se tak bude jednat o změny v komoře v oblasti organizace, řádných členů, vývoje volebního práva a v neposlední řadě též změny jejího obvodu. Práce se tak samotné činnosti komory bude dotýkat pouze minimálně, a to pouze, aby naznačila některé změny v jejím rozsahu, jež jsou spojené s vývojem komory.

Klíčovou bude zejména problematika organizace komory. Zde je tak nutné v úvodu uvést, že samotnou činnost komory po organizační stránce je třeba rozdělit na oblast plenárních zasedání (celé komory a jednotlivých sekcí) řádných členů a činnost kanceláře.

Členská část byla tvořena volenými členy, kteří se setkávali na plenárních zasedáních. Zasedání sekcí a plenární zasedání tak zpravidla projednávaly organizační záležitosti komory, např. volby funkcionářů a jejich zástupců ve státních radách nebo kuratoriích, rozpočet nebo nejvýznamnější záležitosti veřejné povahy (např. předkládané návrhy zákonů, otázky spojené s rozvojem železnice nebo subvence pro odborné školy). Naopak v případě kanceláře se jednalo o administrativní srdce instituce.

1. Vznik a organizace do roku 1868

Opavská komora, stejně jako ostatní (s výjimkou vídeňské a těch sídlících v italských oblastech říše), vznikla po vydání prozatímního zákona o zřízení obchodních a živnostenských komor č. 122 říšského zákoníku (dále jako ř. z.), vyhlášeného 26. března roku 1850. Stala se tak jednou z 26 v rakouských a českých zemích, s územní působností pro oblast Rakouského Slezska.

Počátky opavské komory se pojí se dnem 20. července 1850, na který zemský místodržitel dr. Josef, rytíř von Kalchberg, svolal zasedání, jež mělo prodiskutovat obsah ministerského

¹ Studie vznikla v rámci projektu SGS č. 2/2018, Výzkumné centrum pro soudobé dějiny (1800–2000) – témata z kulturních a sociálních dějin.

zákona a rozhodnout o organizační struktuře a způsobu volby do komory. Tohoto setkání se zúčastnili: Leopold Bochdalek, obchodník z Opavy; Josef Pohl, obchodník z Opavy; Flegel, řemenář z Opavy; Bernatzik, obchodník z Těšína; Lichtblau, obchodník z Těšína; Mentel, zkrašlovatel z Těšína; Skriebe, obchodník z Těšína; Mayer, správce průmyslu velkovévodství z Těšína; Siedler, soukeník z Bílska; Carl Sonnewald, obchodník z Bílska; Caspar Eisenbach, továrník z Vrbna pod Pradědem; Franz Wohlfahrt, obchodník z Bruntálu; Mitzely, obchodník z Frýdku.

Na základě závěrů přijatých na tom zasedání zemský místodržitel udělil souhlas k vytváření seznamu voličů a vypsání voleb². Ustavující schůze proběhla 30. listopadu 1850 v budově Slezského místodržitelství v Opavě, a tak lze tento den považovat za den vzniku Obchodní a živnostenské komory pro Rakouské Slezsko se sídlem v Opavě.

Prezidentem zvolila ustavující komise Wilhelma Wiedenfelda, velkoobchodníka z Opavy a viceprezidentem pak Josefa Pohla, obchodníka rovněž z Opavy. Pokladník komory byl zvolen až na další schůzi uskutečněné 11. ledna 1851. Stal se jím Johann Menschik, taktéž obchodník s domovskou příslušností v Opavě.³

Komora měla deset členů volených na tři roky, spolu s nimi se volilo také pět náhradníků na stejné období. Minimální výše pro aktivní volební právo (tj. volební cenzus) byla stanovena na pět zlatých výdělkové daně⁴. Již od svého založení byla komora tvořena dvěma sekcemi: sekcí živnostenskou (šest členů) a sekcí obchodní (čtyři členové). Jejím prvním sídlem se stala budova městské radnice.

V tomto období měla komora (stejně jako všechny ostatní) relativně úzké vymezení činnosti⁵, přičemž až do změny politické situace na přelomu 50. a 60. let zde byla ze strany státu snaha o omezování její samosprávy. Současně se však stát snažil o výraznější zapojení komory v hospodářské oblasti, kde na základě přenesené pravomoci sloužila jako správní úřad.

Na rozsahu činnosti se v tomto období významně projeví dvě zásadní události. Tou první bylo vydání živnostenského zákona roku 1859, který přenesl část rozhodovacích povinností na komory (právě zde se chovaly jako správní úřad).

Podle živnostenského řádu rozhodovaly komory o charakteru živnosti, zda je koncesovaná, a pokud ano, jaké jsou podmínky pro její získání, dále zakotvoval povinnost zapisovat firmy do komorního seznamu, čímž subjekt zároveň získal aktivní volební právo, ale současně však musel platit komorní přírážku a také u ní registrovat ochranné známky a ukládat vzory.⁶

Některé právní předpisy delegovaly na komoru další činnosti, jež musela vykonávat. K nejvýznamnějším patřilo ministerské nařízení č. 39 628 z 18. července 1885, podle něhož vedla komora živnostenský katastr a výběr živnostenské daně. Již od roku 1858 fungovala komora jako úřad pro registraci ochranných známek a vzorů⁷.

Druhou významnou událostí bylo nabytí politických práv roku 1861, kdy komory, jakožto

2 Voličský seznam jen z volebního obvodu Těšín obsahoval celkem 736 jmen. Blíže: SOKA Opava, fond Archiv města Opava, karton 94 inv. č. 1090.

3 *Die Handels- und Gewerbekammer für Schlesien 1850-1900*, Opava 1900, s. 3–5.

4 *Die Handels- und Gewerbekammer für Schlesien 1850-1900*, Opava 1900, s. 5 a Josef BARTOŠ a kol., *Historický místopis Moravy a Slezska v letech 1848–1960, Svazek I.*, Ostrava 1966, s. 119.

5 Míněno ve srovnání s pozdějším obdobím.

6 Josef GRUBER, *O komorách obchodních a živnostenských*, Praha 1904, s. 19. Pozn. Zde zmiňovanými vzory jsou myšleny zejména průmyslové vzory.

7 *Die Handels- und Gewerbekammer für Schlesien 1850-1900*, Opava 1900, s. 28–29.

veřejnoprávní instituce, které měly hájit zájmy obchodníků a živnostníků, získaly možnosti volit své zástupce do Zemského sněmu a Říšské rady (zde tvořily jednu ze čtyř volebních kurií).⁸

Již od roku 1861 tak sama mohla volit dva poslance Slezského zemského sněmu a také jednoho poslance do Poslanecké sněmovny Říšské rady.

2. Nový komorní zákon a organizace do zániku habsburské monarchie

Vnitrostátní politická situace měla vliv na postavení komor i nadále. Další uvolňování poměrů spojené s politickými změnami roku 1867 tak měly dopad i na organizaci té opavské.

Změnu zde přinesl nový zákon o obchodních a živnostenských komorách, č. 85 ř. z., z roku 1868. Nový zákon fakticky vymezoval jejich činnosti a působnost, a spolu s dalšími doplňujícími předpisy zůstal v platnosti nejen do zániku monarchie v říjnu 1918, ale i po celé meziválečné období.

K nejvýraznějším změnám patřilo zavedení šestiletého volebního období pro řádné členy, kdy každé tři roky se obměňovala polovina členů, a také institut neomezeného počtu korespondenčních členů, jenž byl v opavské komoře hojně využíván.⁹ Korespondenčním členem se mohla stát pouze osoba, kterou navrhli tři řádní členové, a byla zvolena na veřejné schůzi většinou hlasů řádných členů.¹⁰

I po vydání nového zákona komoru i nadále tvořily dvě sekce. Obě sekce se zabývaly samostatně záležitostmi spadajícími do jejich sféry zájmu a scházely se společně pouze u těch záležitostí, které vyžadovaly souhlas obou sekcí. Mezi tyto záležitosti patřila mimo jiné i volba prezidenta a viceprezidenta komory, jež se pravidelně opakovala vždy na první schůzi v novém kalendářním roce. Tato volba probíhala formou tajného hlasování hlasovacími lístky, kdy vítěz musel obdržet nadpoloviční většinu hlasů.¹¹ Volba byla podmíněna schválením kandidáta ministrem obchodu.¹²

Samotné schůze komory i jejich sekcí lze rozdělit na schůze řádné a mimořádné. Schůze mimořádné byly zpravidla svolávány na popud Ministerstva obchodu, bylo-li třeba neodkladně projednat návrh některého zákona. Tyto schůze, stejně jako schůze řádné, svolával prezident, a to nejméně šest dní předem. Řádné schůze se podle § 4 jednacího řádu komory z roku 1870 měly konat vždy v průběhu první poloviny každého měsíce a byly, stejně jako v případě zasedání mimořádných, svolávány prezidentem (případně viceprezidentem či provizorním předsedou) s pětidenním předstihem.

Účast na zasedáních byla povinná pro všechny řádné členy. Svoji neúčast měli povinnost oznámit nejpozději před zahájením schůze. Neúčast na minimálně dvou zasedáních mohla být podle § 4 jednacího řádu z roku 1870 důvodem pro vyloučení.

Také jednotlivé sekce si na své první schůzi zvolily svého předsedu. Pro jednotlivé případy ustanovovala sekce referenty, kteří o daném případě podávali zprávy.

Celokomorní zasedání i jednání jednotlivých sekcí bylo usnášeníschopné při účasti nejméně třetiny svých členů. Rozhodnutí se přijímala na základě prosté většiny hlasů, přičemž každý člen měl právo připojit své odlišné stanovisko.

8 J. BARTOŠ a kol., *Historický místopis Moravy a Slezska*, s. 119.

9 *Die Handels- und Gewerbekammer für Schlesien 1850-1900*, Opava 1900, s. 5.

10 ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 110, inv. č. 384.

11 Tamtéž, inv. č. 384.

12 František ČUHEL – Josef GRUBER – Richard HOTOWECZ, *Obchodní sborník. Část třetí. Obchodní a živnostenské korporace a obchodní ústavy vzdělávací*, Praha 1899, s. 74.

Samotná jednání je pak třeba rozlišovat na jednání celé komory, jejích sekcí a dále i komisí jednotlivých sekcí. Samotná jednání pak probíhala formou debaty, do níž se mohl každý člen zapojit.

V případě, že by počet členů komory klesl pod třetinu zvolených, bylo nutné podat Slezské zemské vládě návrh na vypsání nových voleb. (§ 4 jednacího řádu OŽK Opava ze 17. listopadu 1870).¹³

Nový volební řád komory, který odpovídal situaci po vydání nového zákona, schválilo Ministerstvo obchodu ve výnosu č. 14 499, ze 4. prosince 1868. Nově měla mít 18 členů, a to šest v sekci obchodní a dvanáct v sekci živnostenské.¹⁴ Nový volební řád posiloval liberalizační tendence v komoře, neboť snižoval volební cenzus na čtyři zlaté.

Samotné sekce se dále dělily podle svých volitelů na jednotlivé volební sbory (Wahlkörper). Volební sbory byly tři v sekci živnostenské a tři v sekci obchodní. Rozdělení do nich bylo na základě výše odváděné živnostenské nebo obchodní daně bez komorní přírážky. Sekce živnostenská byla tvořena třemi volebními sbory:

1. volební sbor tvořily především velké průmyslové podniky, kdy živnostenská daň musela činit bez komorní přírážky nejméně 100 zlatých ročně,
2. volební sbor byl tvořen podniky platícími živnostenskou daň ve výši minimálně 20 zlatých,
3. volební sbor tvořily podniky a živnostníci platící živnostenskou daň v minimální výši čtyři zlatých.

Každý z těchto tří volebních sborů volil šest členů živnostenské sekce.

Sekci obchodní tvořily taktéž tři volební sbory:

1. volební sbor byl tvořen především velkoobchody, neboť byla požadována platba obchodní daně v minimální výši 100 zlatých,
2. volební sbor tvořili obchodníci platící obchodní daň ve výši minimálně 20 zlatých,
3. volební sbor tvořili obchodníci platící obchodní daň v minimální výši čtyř zlatých.

Zatímco první dva volební sbory volily dohromady šest členů, třetí volební sbor volil čtyři členy.¹⁵

Další změny v počtu členů přinesly nové výnosy ministerstva obchodu č. 2348 z 16. září 1881 a č. 2420 z 12. srpna 1882, které počet členů navýšily na 28 (deset v sekci obchodní a osmnáct v sekci živnostenské). Aby nově přijaté ministerské výnosy měly plný dopad, byla komora ministerským nařízením, č. 35 787 ze dne 30. září 1884, rozpuštěna. Nově řádní členové tak již byli zvoleni podle nově platných pravidel.

Další změnou pro volby do obchodních a živnostenských komor představoval zákon č. 220 ř. z., z 25 října 1896, který volební cenzus převáděl z původní živnostenské či obchodní daně na přímou daň jednotlivých voličů. Tato změna tak podstatným způsobem navýšila počet oprávněných voličů.

Ani tyto změny však nebyly v předválečném období konečnými. Již plenární zasedání ze dne 30. dubna 1900 přineslo další změnu do organizační struktury komory, neboť na něm si členové odhlasovali další navýšení počtu členů komory na 40, kdy 24 členů připadlo na sekci živnostenskou a zbylých 16 na sekci obchodní.¹⁶ Z těchto 40 mandátů mělo 20 připadnout

13 ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 110, inv. č. 384.

14 *Die Handels- und Gewerbekammer für Schlesien 1850-1900*, Opava 1900, s. 5–6.

15 Hermann HELLER, *Unsere Handels- und Gewerbekammern*, Brno 1894, s. XV.

16 *Die Handels- und Gewerbekammer für Schlesien 1850-1900*, Opava 1900, s. 8.

na samotnou Opavu a zbývajících 20 na ostatní Slezsko¹⁷. Takovéto rozdělení mandátů tak vysvětluje značně silnou pozici jejich členů s domovskou příslušností v Opavě, nicméně samotný zákon o obchodních a živnostenských komorách stanovoval, že určitý počet míst musí být vyhrazen pro členy ze sídelního města. Ani tak vysoký počet, jako je polovina členů ze sídelního města komory, nebyla nikterak neobvyklá (viz OŽK Olomouc, kde obdobné pravidlo platilo až do změny komorní řádu v roce 1901)¹⁸. Navýšení počtu členů komory roku 1900 se projevilo i v navýšení počtu volebních sborů u živnostenské sekce na čtyři.¹⁹

Rok 1907 přinesl umenšení politických práv komory, neboť zavedení všeobecného rovného volebního práva pro muže v Rakousku ukončilo možnost komory volit svého poslance do Říšské rady. Zde je však třeba připomenout, že již od změny volebního řádu č. 41 ř. z. ze 4. dubna 1873 jej volila ve společné volební kurii s městem Opavou. Namísto je rovněž poznamenat, že se komora s touto situací smířovala jen velmi těžce a snažila se dosáhnout opětovného získání vlastní volby do Říšské rady.²⁰

Poslední změnou související s volbami do komory v tomto období představovala změna výše volebního cenzu, který byl roku 1911 stanoven ve výši 10 K. Tato změna tak umožnila ve volbách do komory v tomto roce udržet čistě německý charakter komory, neboť volební cenzus v této výši byl pro Čechy (ale i Poláky) příliš vysoký, a to až do takové míry, že měli Němci takovou početní převahu, že mohli své hlasy rozdělit tak, aby zabránili Čechům získat i pouhá místa náhradníků²¹ (tj. těch, kteří měli místo v komoře zaujmout v případě úmrtí nebo odstoupení zvoleného řádného člena).

Na vnitřní úrovni platil organizační řád komory, který si komory schvalovaly samy, a který následně sdělovaly Ministerstvu obchodu. V případě opavské komory platil po většinu období monarchie řád z roku 1870.²²

Obdobně jak se měnil počet řádných členů komory, se měnilo i její sídlo. Ta po svém vzniku působila nejprve na městské radnici. Posléze po krátký čas sídlila v prostorách tzv. Schmetterhausu – Horní náměstí čp. 68/69 (dnes součást Hlásky). Odtud se 6. září 1895 přestěhovala do původně zamýšlené konečné lokality, a to v prvním patře budovy Uměleckoprůmyslového muzea sídlícího na adrese Liechtensteinstrasse 10 (dnes výstavní budova Slezského zemského muzea na Komenského ulici).²³ Značný nárůst komorní agendy i sbírek muzea si však vynutily výstavbu nové budovy, kam se komora v říjnu 1910 přestěhovala a sídlila zde až do svého zániku na konci roku 1948. Nová budova byla slavnostně otevřena 24. října 1910 a při této příležitosti o ní prohlásil přítomný předlitavský ministr obchodu Richard Weiskirchner, že je to „*hrdý pomník tvořivého a vzrůstajícího se měšťanstva*“²⁴.

17 Opavský týdeník 33/11, 5. 2. 1902, s. 3.

18 Pavel KLADIWA, *Česko-německý spor v Olomoucké obchodní a živnostenské komoře na přelomu 19. a 20. století*, Slezský sborník 103/3, 2005, s. 163 a 168.

19 ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, inv.č. 328, karton 38.

20 *Die Handels- und Gewerbekammer für Schlesien 1850-1900*, Opava 1900, s. 6.

21 Opavský týdeník 42/100, 24. 12. 1911, s. 2.

22 ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 110, inv. č. 384.

23 *Die Handels- und Gewerbekammer für Schlesien 1850-1900*, Opava 1900, s. 5; Opakovaná změna sídla komory nebyla do výstavby vlastní budovy nikterak netypickou situací. Vyplývalo to ze situace, kdy podle komorního zákona, bylo za nalezení vhodných prostor odpovědné město, v němž komora sídlila. Např. plzeňská komora se stěhovala před definitivním přesídlením do vlastní budovy v roce 1906 celkem šestkrát! Blíže: Jana KOPEČKOVÁ, *Obchodní a živnostenská komora v Plzni*. In: Vladimír BYSTRICKÝ a kol., *Západočeský sborník historický. První svazek. Plzeň – 700 let krajské metropole*, Plzeň 1995, s. 122 a 124.

24 *Troppauer Zeitung* 125, 25. 10. 1910, s. 3.

3. Kancelář komory

Druhou podstatnou složkou každé komory byla její kancelář. Ta se starala o výkon administrativy a zároveň rozhodovala o jednotlivých podáních tam, kde působila jako správního orgánu.

Zde, na rozdíl od řádných členů, se jednalo o klasické zaměstnance, kteří za svoji práci pobírali plat. Počet úředníků²⁵ i výše jejich platu však byla u jednotlivých komor odlišná, nicméně zpravidla komorní úředníci (s výjimkou komory liberecké) na tom byli z hlediska svého hmotného zabezpečení poměrně dobře. Vyšší úředníci se mohli z výše své gáže srovnávat s vysoce postavenými státními úředníky, a i nejhůře placení zaměstnanci překračovali výrazně svým příjmem výdělek průmyslového dělníka. V čele kanceláře stál sekretář, což byl současně i její nejlépe placený úředník.²⁶

Množství podání se v průběhu 2. pol. 19. století a na počátku 20. století navýšilo. Tomu významně napomohlo vydání nového živnostenského řádu roku 1859, které do gesce komory předalo další záležitosti. Také mnohá další ministerská nařízení vydaná po roce 1859 upravovala rozsah oborů činností komory.²⁷

Většina podání maloživnostníků a maloobchodníků se týkala získání povolení na provozování koncesních živností, případně dotazů ohledně charakteru živnosti (mimo jiné zda je či není koncesní) nebo se jednalo o zapsání nově zakládaných firem do komorního seznamu a k zapsání patentů.²⁸

S navýšením agendy se zvyšoval i počet pomocného personálu komory. Zatímco agendu komory tvořilo roku 1851 531 podacích protokolů, naproti tomu již 2 088 roku 1860 (po vydání živnostenského zákona) a roku 1913 to již bylo 15 832 podacích protokolů. V době založení tvořili personál komory čtyři zaměstnanci (dva koncipisté, jeden kancléř a jeden sluha). Postupně se jejich počet zvyšoval a na konci roku 1913 dosáhl počtu 21 (jeden sekretář, tři koncipisté, jeden ředitel kanceláře, třináct kancelářských úředníků, jeden smluvní úředník a dva sluhové)²⁹.

25 Mezi úředníky komory převažovali koncipisté a kancelisté. Kancelistou byl kancelářský úředník nejnižšího stupně. Blíže: *Ottův slovník naučný*, svazek 13, Praha 1898, s. 910; Koncipistou (dnes používán termín koncipient) byla osoba, která dělá koncepty. Titul koncipisty měli politici, finanční i někteří jiní úředníci, zejména státní. Dříve než se někdo stal koncipistou, musel být praktikantem. Blíže: *Ottův slovník naučný*, svazek 14, Praha 1899, s. 671.

26 Tomáš JIRÁNEK, *Platové poměry zaměstnanců obchodních a živnostenských komor na začátku 20. Století, aneb Smutný příběh Václava Wolfa, úředníka Obchodní a živnostenské komory v Liberci*, Studie k sociálním dějinám 6, 2001, s. 158 – 163; Pro srovnání: I koncipista plzeňské komory v roce 1907 včetně příplatků pobíral plat 7 200 K za rok, což na korunu přesně odpovídá platu státního úředníka VI. hodnostní třídy IV. platového stupně (do této třídy spadali např. místopředsedové radové, prezidenti a viceprezidenti sborových soudů I. stolice nebo vrchní finanční radové aj. Kancelisté téže komory pobírali 3 960 K ročně, což přibližně odpovídalo platu státního úředníka VIII. hodnostní třídy IV. platového stupně (ti pobírali o 10 K ročně méně; zde spadali např. vrchní finanční komisaři, ředitelé pomocných úřadů nebo správcové hospodářských úřadů aj. Nejhůře placený zaměstnanec, úřední sluha, pobíral 1 100 K ročně – což je pouze o 100 K méně než pobírali praktikanti u soudů!

27 J. GRUBER, *O komorách*, s. 19.

28 Analogicky k situaci v Praze, viz Josef GRUBER, *Obchodní a živnostenská komora v Praze v půlstoletí jejího trvání 1850 – 1900*, Praha 1900, s. 286–287.

29 *Handels- und Gewerbekammer in Troppau 1850-1925: Statistische Übersichten und Personalstand*, Opava 1925 s. 16-23.

4. Období let 1918–1938

Konec první světové války a s ním spojený vznik Československé republiky představoval změnu v dosavadním fungování opavské OŽK. V první řadě došlo ke změně státních hranic v oblasti teď již Československého Slezska, což mělo dopad na rozsah komorního obvodu.

I nový komorní obvod byl tvořen výlučně oblastmi Slezské země, byť do něj byly zařazeny i moravské enklávy ve Slezsku, avšak z výše uvedených důvodů se dočkal jistých změn.

Jako jediné komoře v Českých zemích se opavské komoře zmenšil obvod, neboť po všech územních změnách mělo Československé Slezsko od června 1920 rozlohu 4 452 km², což bylo o 698 km² méně než původní Rakouské Slezsko. Na této změně se podílelo odstoupení části Těšínska Polsku o rozloze 1 012 km².³⁰

Naopak územní zisk na Hlučínsku představoval 316 km². Toto území bylo k Československé republice připojeno dne 4. února 1920. Definitivní stanovení hranic v této oblasti se uskutečnilo až v roce 1923, kdy byly k ČSR připojeny obce Hať a Píšť.³¹

Pohyb hranic se projevil v poklesu počtu obyvatel (být je nutné vzít v úvahu i další faktory, zejména 1. světovou válku) a také v jeho národnostním složení. Podle sčítání lidu žilo v opavském komorním obvodu v roce 1910 celkem 756 949 obyvatel, z toho 741 456 pocházelo z Předlitavska.³² Obyvatelstvo z Předlitavska tvořilo z národnostního pohledu 325 524 Němců, 180 347 Čechů, 235 224 Poláků a 361 obyvatel jiné národnosti.³³ První sčítání lidu v Československé republice z roku 1921 eviduje v komorním obvodu 672 268 lidí (z toho 49 530 cizích státních příslušníků). Z národnostního hlediska československé občany tvořili Češi (296 194), Poláci (69 967) a Němci (252 365). Ve východní části (Těšínsko) žilo 311 193 obyvatel, v západní (Opavsko) pak 361 268.³⁴

Z hospodářského hlediska byla nejcitelnější ztráta především průmyslově vyspělého okresu Bílsko, který převážně agrární Hlučínsko nemohlo v žádném případě nahradit.³⁵ Hlavní průmyslové oblasti opavského komorního obvodu však zůstaly pro Československou republiku zachovány. I tak se však válečná léta a změna hranic promítly do počtu obchodních živnostenských závodů v opavském obvodu, kdy v roce 1920 v něm fungovalo celkem 22 336 závodů oproti 28 622 funkčním závodům v roce 1910. Nejcitelnější propad nastal pochopitelně v těšínské části obvodu, kde nově fungovalo pouze 6 028 závodů, oproti 11 726 v roce 1910. Mírný propad počtu závodů nastal i opavské části, kde v roce 1920 bylo v provozu 15 346 závodů (oproti 16 896 v roce 1910). Ziskem Hlučínska přibylo 962 závodů.³⁶

30 Dan GAWRECKI a kol., *Dějiny českého Slezska 1740-2000, I. Část*, Opava 2003, s. 306.

31 Ryszard KINCEL, *Názor ratibořských Poláků na připojení Hlučínska k Československu*, In: Nina PAVELČÍKOVÁ, *Hlučínsko v proměnách času. Sborník příspěvků z konference k 75. výročí připojení Hlučínska k Československé republice*, Hlučín 1995, s. 45 a Jan KAPRAS, *O českém státě za války a po válce*, Praha 1925, s. 129.

32 Zbytek tvořilo 3 808 obyvatel ze Zalitavska, 16 z Bosny a Herzegoviny a 11 669 cizinců z jiných zemí.

33 *Die Ergebnisse der Volkszählung vom 31. Dezember 1910 in Schlesien*, Opava 1912, s. 81.

34 Československá statistika – svazek 9. Sčítání lidu v republice Československé ze dne 15. února 1921. I. díl, Praha 1924, s. 60 a 64.

35 Východní části Těšínska s průmyslovým centrem v Bílsku, jež rozhodnutím Velvyslancecké komise připadla Polsku, znamenala ztrátu přibližně 20 % průmyslu komorního obvodu s přibližně 8 000 podniky. Viz *Deutsche Post für Sudetenland*, 9. 12. 1925, s. 4.

36 *Verhandlungen der Handels und Gewerbekammern für Schlesien in Troppau 1925*, Opava 1926, s. 6.

Komora v původním složení z časů monarchie působila nadále ve své činnosti až do svého rozpuštění roku 1920, nicméně po celý rok 1919 se již nesešlo její plenární zasedání. Svoji činnost tak fakticky pouze vykonávala kancelář. Kromě běžné práce kanceláře se rovněž někteří komorní úředníci, nejčastěji sekretáři, a skuteční členové, účastnili jednání o hospodářských a finančních záležitostech na příslušných ministerstvech v Praze.³⁷ Případně ji pak zastupovali na zasedáních zemských fondů a některých dalších významných událostech regionálního života.³⁸

V průběhu roku 1919 ještě připravila i rozpočet pro rok 1920. Výdaje komory měly dosáhnout částky 496 318 Kč. Přírážka k živnostenské dani měla být podle vyhlášky zemské vlády č. 1610/5 desetiprocentní.

Na působení komory v roce 1919 z pohledu českých živnostníků si lze udělat obrázek z dopisu zaslání Ministerstvu průmyslu, obchodu a živností (dále jako MPOŽ), v němž si stěžovala Ústřední jednota českých živnostníků a živnostenských organizací pro Vévodství slezské v Opavě. Konkrétně stížnost směřovala na úřadování komory výhradně v německém jazyce a také na to, že dle pisatele „*Obchodní a živnostenská komora v Opavě doposud výzvě ministerstva obchodu nevyhověla, se žádným činitelem, jak ze živnostnictva českého, tak i polského o spravedlivější podporu českých a polských živnostenských potřeb nejednala a české živnostnictvo dále ignoruje*“. Dále konstatuje, že v důsledku takového jednání komory „*české živnostnictvo začíná o tom pochybovati, že je opravdu v československé státě*“.³⁹

Komora by rozpuštěna ke dni 20. dubna 1920, a to na základě výnosu MPOŽ. Takovouto možnost dalo ministru obchodu vládní nařízení č. 32/1919 Sb., O obchodních a živnostenských komorách, z 20. ledna 1919, kterým byl ministr obchodu zmocněn učinit nezbytná opatření v oblasti složení a správy komor.⁴⁰ Až do roku 1920 tak zasedali členové zvolení ještě v roce 1911, případně jejich náhradníci, neboť po celou dobu války se nové volby nekonaly.

Dějiny prvorepublikové opavské komory se začínají psát až 26. května 1920, kdy se konala její ustanovující schůze. Největší změnu oproti dosavadnímu stavu představoval způsob nabytí členství, kdy již nebyli členové voleni, ale byli do správní komise jmenováni MPOŽ. Při obsazování komise se muselo postupovat nejen z pohledu hospodářského, tedy aby v ní byla zastoupena nejdůležitější odvětví živnostenské a průmyslové výroby, stejně jako obchodu, ale i národnostního tak, aby se vyhovělo požadavkům národností v opavském obvodu. Tento národnostní poměr měl být zachovávan i v dalších letech. V případě rezignace či úmrtí člena, což se zejména od druhé poloviny 20. let stávalo pravidelně, byl na jeho místo vždy vybrán kandidát stejné národnosti.

Jmenování správní komise Obchodní a živnostenské komory pro Slezsko předcházelo jednání obou národností o podobě jejího fungování, přičemž byla uzavřena dohoda, jejímž základem bylo osm bodů:

37 Např. koncipista komory Dr. Emil Riedler zastupoval komoru na diskusi všech OŽK s ministerstvem financí o živnostenské dani nebo II. sekretář Wilhelm Muttwill jednal na ministerstvu pro zásobování o řízení zásobování (především o zásobování obyvatelstva oblečením - jednalo se o provedení tzv. Volksbekleidungsaktion). Wilhelm Muttwill rovněž zasedal i v demobilizační komisi.

38 Na zasedání slezského zemského spolku vojenského, vdovského a sirotčího fondu vedl zastoupení komory její prezident Heinrich Jannotta. Blíže k těmto aktivitám: *Verhandlungen der Handels und Gewerkekammern für Schlesien in Troppau 1919*, Opava 1920, s. 1 a 4.

39 Národní archiv, fond Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností Praha, Díl I., karton 399, inv. č. 2.371/21.

40 Nařízení č. 32/1919 Sb. z 20. ledna 1919, o obchodních a živnostenských komorách, [online], citováno ke dni 9. ledna 2019, dostupné z <http://www.noveaspi.cz/products/lawText/1/932/1/2>.

I. Správní rada, která se ustanovila na základě této dohody, měla pouze provizorní charakter a měla být nahrazena co nejdříve volenými členy.

II. Požadovalo se, aby se členem správní komise mohla stát pouze taková osoba, které podle platného komorního zákona příslušelo aktivní i pasivní volební právo do komory.

III. Správní komise se měla skládat z celkem 40 členů, přičemž i v nově složené správní radě měli převahu Němci, neboť ze 40 členů správní rady se mělo hlásit k německé národnosti 26 a k národnosti české 14. S ohledem na dosud neuzavřenou situaci na Těšínku, tak tato dohoda počítala s možností jmenovat další členy polské národnosti, a tím počet členů správní komise by byl navýšen na 45.⁴¹

Prezidentem komory (předsedou správní komise) se měl stát Němec, viceprezidentem pak Čech. Osoba české národnosti měla být také správcem pokladny (pokladníkem) komory. Tento bod upravoval i jazykovou problematiku, a to v tom smyslu, že pokud by prezidentu byly kladeny české otázky českým členem, mělo mu být odpovězeno viceprezidentem taktéž v českém jazyce.

Složení členů sekcí komory mělo podléhat národnostnímu klíči, kdy tři pětiny členů měli tvořit Němci a zbylé dvě pětiny Češi. Čechům mělo dále připadnout předsednictví buď v sekci obchodní, anebo živnostenské. Současně byla v sekcích zavedena národnostní parita funkcí předsedy a místopředsedy, podle které funkce místopředsedy připadla té národnosti, jež v ní nedisponovala funkcí předsedy.

Národnostní poměr tří pětín Němců ku dvěma pětínám Čechů měl být zachován i při jmenování zástupců komory do státních nebo autonomních (např. různých spolků) těles, a to s výjimkou případů, jež si vyžadují potřebu odborných znalostí.

IV. Měla platit plná jazyková rovnoprávnost, a to jak v úřadování vnitřním, tak i vnějším, což platilo i pro vnější označení a vystupování komory. Měl však brát zřetel na lhůtu, kterou mají úředníci mít k naučení se českému jazyku. V případě polského jazyka měli se při budoucích jmenováních úředníků upřednostňovat ti, kteří ovládají polský jazyk, či se zaváží, že jej do jednoho roku zvládnou.

V. V sekretariátu mělo být zřízeno místo pátého konceptního úředníka české národnosti, který však slovem i písmem musel vládnout němčinou. Dále se uznalo přání českých zastupitelů na jmenování českého exportního nebo obchodního akademika. Čeští zástupci měli podat závazný návrh na jmenování konkrétní osoby, přičemž o konkrétních podmínkách služebního poměru mělo být rozhodnuto v plénu komory, a v případě že ještě nebude jmenována, tak po dohodě s německými zástupci.

VI. Od veškerého úřednictva se požadovala taková jazyková kvalifikace, aby mohla být splněna úplná jazyková rovnoprávnost. Současným úředníkům byla poskytnuta lhůta jednoho roku k nabytí znalostí jazyka českého na úrovni k „*obcování se stranami českými*“. K úplnému naučení českého jazyka pak lhůta dvou let, a to od data 14. ledna 1920.

VII. Pro úředníky komory a ústavů, jež komoře podléhají (např. tarifní kancelář), měl platit národnostní poměr tří pětín Němců ku dvěma pětínám Čechů. Nicméně k výslednému poměru se mělo dojít postupným procesem, a nikoliv propouštěním či okamžitým přijímáním nových

41 O tom, že s polskými představiteli byla pravděpodobně vedena jednání o jejich účasti v opavské OŽK, dokládá příloha k autoru práce neznámému dokumentu uloženému v Národním archivu ve fondu Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností v Praze. V této příloze je uvedena podoba správní komise opavské komory, ve které by měl být jejím prezidentem Otakar Fromm, jeho zástupcem Alfred Schmolik. Celkem by komora měla 28 členů, z toho patnáct Čechů, deset Němců a tři Poláky. Blíže: Národní archiv, fond Ministerstvo průmyslu, obchodu a živností Praha. Díl I., karton 399, inv. č. 2.371/21.

úředníků. Tento klíč nebyl závazný pro každou samostatnou kategorii, nýbrž pro komoru jako celek. O zřizování nových služebních míst mělo do budoucna rozhodovat plénum správní komise.

VIII. Při sestavování komorního rozpočtu měl se brát v potaz národnostní klíč, a to s výjimkou situací, které měly být rozhodnuty na pouze na základě objektivního zkoušení čistě věcných předpokladů. Dále byly dohodnuty doplňky komorního rozpočtu pro rok 1920 požadované z české strany.

Toto ujednání schválilo ministerstvo obchodu výnosem č. 4 995 z 9. února 1920 a sděleno výnosem Slezského zemského prezidia č. 231/27 z 24. února 1920.⁴²

Na tomto prvním zasedání se členové správní komise komory, s výjimkou prezidenta a viceprezidenta, kteří se mohli účastnit zasedání všech sekcí, rozdělili do tří sekcí, a to do obchodní, živnostenské a nově ustavené průmyslové sekce. V každé sekci zasedlo celkem 13 osob.

Národnostní otázka se projevovala také na úrovni vedení jednotlivých sekcí, jelikož i v nich bylo zavedeno paritní rozdělení funkcí předsedy a místopředsedy mezi obě národnosti. V sekci obchodní (předsedou Josef J. Olbrich) a průmyslové (Josef Hatschek) se stali předsedy sekcí Němci, v sekci živnostenské pak Čech (Ignác Blažej). Místopředsednické funkce v sekci obchodní a průmyslové zaujali Češi (v sekci obchodní Bohuslav Tichý a v sekci průmyslové Josef David, v sekci živnostenské pak Němec Hubert Nedela.⁴³

Na stejné schůzi se rozhodovalo i o složení prezidiálního výboru opavské komory. Zde se objevily dva návrhy na její složení. První z nich počítal s dvanácti členy, druhý s deseti. Jak je patrné ze stenografického záznamu, rozhodnutí proběhlo s největší pravděpodobností až po rozpravě přímo na místě, neboť v tomto záznamu byl původně uvedený počet členů deset přepsán na dvanáct ručně. Stejně tak došlo ke změně v počtu tří českých a pěti německých členů, kdy jsou tyto psacím strojem napsané číslice stejnou černou barvou ručně přeznačeny na čtyři a šest. Tato situace tak plně odpovídala obvykle proklamovanému poměru tří pětin Němců vůči dvěma pětinám Čechů. Ručně je rovněž doplněno jméno Němce Adolfa Hoffmana (jakožto devátého). Prezidiální výbor tak po vzájemné dohodě tvořilo 12 členů. Šest Němců (Josef Hatschek, Alois Hoffmann, Hubert Nedela, Josef J. Olbrich, Adolf Schittenhelm, David Weinstein), čtyři Češi (Josef Brodský, Ignac Blažej, Josef David a Bohuslav Tichý) a dále i prezident s viceprezidentem).⁴⁴

Prezidentem (předsedou správní komise) byl jmenován Němec Alfred Schmolik, viceprezidentem pak Čech Otakar Fromm. Parita obou národností tak byla zachována i na vedoucích postech celé komory.⁴⁵ Prvním sekretářem, a vedoucím sekretariátu, zůstal i nadále Němec JUDr. Robert Freissler. Do sekretariátu nastoupil první Čech v její historii, dosavadní úředník zemské vlády, JUDr. Josef Rozsypal, jakožto nový provizorní koncipista, ke dni 1. června 1920. O jeho definitivním zařazení mezi koncepční úředníky mělo být

42 *Verhandlungen der Handels und Gewerbekammern für Schlesien in Troppau 1920. Verhandlungsschrift über I. Meritorische Sitzung der Verwaltungskommission vom 26. Mai 1920*, Opava 1920, s. 8–11 (německy) a 11–13 (česky).

43 *Verhandlungen der Handels und Gewerbekammern für Schlesien in Troppau 1920. Verhandlungsschrift über I. Meritorische Sitzung der Verwaltungskommission vom 26. Mai 1920*, Opava 1920, s. 16–17 (německy) a 17–18 (česky).

44 ZAO, fond OŽK v Opavě, karton 81, inv. č. 373; *Verhandlungen der Handels und Gewerbekammern für Schlesien in Troppau 1920. Verhandlungsschrift über I. Meritorische...*, s. 18 (německy) a 18–19 (česky).

45 Obdobná situace panovala i v dalších správních komisích obchodních a živnostenských komor v Československé republice. Kupříkladu v OŽK Olomouc.

rozhodnuto až v budoucnu. Do českých rukou se dostala i další významná funkce – pokladníkem (správcem pokladny) se měl podle nového rozdělení funkcí stát Čech, a to Josef Brodský.⁴⁶

K takto složené správní komisi se na jejím ustavujícím zasedání vyjádřil i ministerský zástupce, sekční šéf Otakar Dukupil: „*Při sestavování komise bylo důležité mít na zřeteli jak poměry hospodářské, tak národnostní. Jednak jednalo se o to, aby v komisi zastoupena byla nejdůležitější odvětví průmyslové a živnostenské výroby a obchodu, jednak aby vyhověno bylo požadavkům národností v opavském obvodu zastoupených. Těžkosti při sestavování takto složitých korporací zpravidla se vyskytující jsou překonány tím, že se podařilo dohodou mezi stranami docílit jednotného nazírání na úpravu veškerých poměrů u komory.*“ Dále projevuje důvěru, že „*hospodářským rozmnohem utuží se nejen poměry hospodářské, nýbrž i národnostní. Rozkvět hospodářský jest zárukou i pro uklidnění mysli v ostatních směrech*“. K době, po kterou by měla správní komise komoru vést, uvedl toto: „*Činnost komise jest myšlena jako přechodná a to do té doby, až dojde k definitivní úpravě zákonem o komorách, o jehož vydání se jedná a jehož zásadami se bude v nejbližší době obírat.*“⁴⁷ Nicméně zákon o komorách nebyl až do Mnichova upraven, a tak po celé prvorepublikové období opavskou komoru (stejně jako všechny ostatní v celé republice) řídila správní komise.

Již od samotného počátku existence správní komise bylo patrné, že nebyl dodržen původně předpokládaný počet členů v počtu 40, nýbrž správní komise byla jmenována jako jednačtyřicetičlenná. Navíc ani původní předpokládané rozdělení členů obou národností v poměru 26:14 nebylo uvedeno v život. Ze 41 členů správní komise bylo 24 Němců, zbývajících 17 členů tvořili Češi. Výsledný poměr členů obou národností se tak více přiblížil stanovenému poměru tří pětín Němců ku dvěma pětinám Čechů, avšak i v tomto případě byl mírně vychýlen, a to ve prospěch Čechů.⁴⁸

V průběhu osmnácti let prvorepublikového fungování komory došlo ke dvěma změnám v počtu členů správní komise:

V prvním případě došlo k navýšení počtu členů ze 41 na 51. Podnět k tomuto navýšení počtu členů správní komise pocházel od MPOŽ, které se rozhodlo plošně navýšit počet členů ve všech komorách, a jehož zástupce v říjnu 1926 provedl ve spojení s prezidiem komory přípravě práce. K samotnému navýšení došlo až v roce 1927, neboť ve svém referátu „*v posledních dnech sdělil mi pan ministr obchodu, že rozšířil správní komisi opavské komory o devět členů, z nichž připadají dva na sekci průmyslovou, tři na sekci obchodní a čtyři živnostenskou sekci. Zároveň si pan ministr obchodu vyhradil další jmenování jednoho člena v průmyslové sekci*“.

46 *Verhandlungen der Handels und Gewerbekammern für Schlesien in Troppau 1920. Verhandlungsschrift über 1. Meritorische Sitzung der Verwaltungskommission vom 26. Mai 1920*, Opava 1920, s. 19 (německy) a 20 (česky); *Verhandlungsschrift über die am 26. Mai 1920 abgehaltene konstituierende Sitzung der für die schlesische Handels – und Gewerbekammern eingesetzten Verwaltungskommission*, Opava 1920, s. 2 (česky) a 3 (německy).

47 *Verhandlungsschrift über die am 26. Mai 1920 abgehaltene konstituierende Sitzung*, s. 2–3 (česky) a 3–4 (německy).

48 Národnost jednotlivých komorních členů z roku 1920 není zmíněná ve *Verhandlungen der Handels – und Gewerbekammern für Schlesien in Troppau 1920*. Lze ji však odvodit ze seznamu členů správní komise v letech 1920–1925, který je uveřejněn ve *Verhandlungen der Handels – und Gewerbekammern für Schlesien in Troppau 1925*, s. 24–26. Stejný seznam je k nalezení rovněž v *Handels- und Gewerbekammer in Troppau 1850-1925: Statistische Übersichten und Personalstand*, Opava 1925. Konkrétně jednotlivou národnost lze odhadnout podle jazyka popisku jednotlivých členů, kdy u českých je psán česky a u německých německy. Nicméně ani tento seznam není úplně dokonalý, neboť v něm např. schází německý člen živnostenské sekce z roku 1920 Adolf Schittenhelm.

Novými členy sekce průmyslové byli jmenováni: Max Krafft a Ing. Dr. Julius Spitzer. V sekci obchodní: Bohumil Pick, Leopold Soboltis a Jan Schön. A konečně v sekci živnostenské: Břetislav Jelínek, Josef Krug, Adolf Zámotný a Pavel Zgabay.⁴⁹

Po této úpravě doznal pochopitelně změny i počet členů obou národností. Nově tak 51 členů komory tvořilo 29 Němců a 22 Čechů.⁵⁰ Poměr tří pětín Němců ke dvěma pětinám Čechů se tak znovu vychýlil ve prospěch Čechů.

Ve druhém případě, ke kterému došlo po volbách roku 1935, byl jejich počet navýšen na 61 členů. Komora se v tomto složení skládala ze tří sekcí po 20 členech – zbylým jedenašedesátým členem se stával prezident (předseda správní komise). Prvopočátkem tohoto navýšení byl požadavek Československé strany živnostnické (která od voleb 1935 držela křeslo MPOŽ) na větší zastoupení ve správních sekcích jednotlivých obchodních a živnostenských komor. Ministerstvo obchodu, při své snaze o navýšení počtu členů opavské komory, tak vyslovilo přání, aby se mezi českými a německými zástupci (opět nebyli do diskuse zahrnuti Poláci!) organizace průmyslu, obchodu a živností byla dojednána nová dohoda o příštím složení a rozdělení správní komise. Tato dohoda by měla více reflektovat změnu národnostních poměrů v hospodářských výdělečných stavech oproti dohodě uzavřené roku 1920. Na základě této nové dohody měli být jmenováni členové správní komise. Šedesátičlennou správní komisi mělo tvořit 32 Němců a 28 Čechů. Posledním (61) členem byl předseda správní komise, kterým měl být Němec. Komora nově měla mít tři místopředsedy (vicepresidenty), z nichž dva měli být Češi, a třetím měl být Němec. Tito místopředsedové měli být jmenováni tak, aby každý pocházel z některé ze tří sekcí. Pokladníkem měl být i nadále Čech.

Každá ze tří sekcí se skládala z 20 členů. V sekci průmyslové byl poměr obou národností 12:8 ve prospěch Němců, v obou zbývajících bylo zastoupení paritní 10:10.

Rozdělení postů předsedů a místopředsedů sekcí zůstalo stejné, jako bylo doposud.

Prezidiální sbor měl být i nadále dvanáctičlenný, přičemž každou sekci zde reprezentovali čtyři zástupci a současně z národnostního hlediska jej tvořilo sedm Němců a pět Čechů. Členy komise byli předseda správní komise (který se v rámci vyrovnávání členů sekcí počítal do té, jejímž členem dříve býval), tři místopředsedové správní komise, předsedové všech tří sekcí, pokladník komory a čtyři nebo pět členů komory.⁵¹ Tito členové byli následně voleni tak, aby počet členů odpovídal jak poměrům národnostním, tak i shodnému zastoupení všech sekcí. Její členové i nadále mohli při své fyzické neúčasti na jednání využít plnou moc, a nechat se tak zastupovat jiným členem prezidiální rady.

Tato dohoda byla uzavřena 9. listopadu 1936 (č. pres. 141/37). Následujícího dne její znění předložila komora MPOŽ (pod číslem pres. 133/Dr. Br.). Ministr obchodu ve výnosu č. 14. 623/37-I-O, ze dne 25. února 1937, sdělil komoře, že dohodu bere na vědomí a na jejím základě provede patřičné rozšíření správní komise. Členové správní komise tuto dohodu

49 ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 84, inv. č. 373. Tyto informace jsou konkrétně ve zprávě, kterou na plenární schůzi správní komise opavské komory konané dne přednesl prezident komory Alfred Schmolik. Celá zpráva se nalézá rovněž ve *Verhandlungen der Handels – und Gewerkekammern für Schlesien in Troppau 1927*, s. 8–9.

50 ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 92, inv. č. 373. Příslušné informace jsou k nalezení ve zprávě o 36. řádném zasedání opavské OŽK ze dne 11. června 1937, s. 17. Druhý bod této zprávy (s. 15–19) se věnuje rozšíření počtu členů správní komise opavské OŽK. Nicméně kromě tohoto druhého navyšování zpráva podává přehled o vývoji počtu členů opavské komory spolu s příslušnými národnostními dohodami.

51 Jejich počet závisel na tom, zda pokladník nebyl současně i místopředsedou správní komise nebo předsedou jedné ze sekcí, a měl by tak zajištěno členství v prezidiální radě z titulu této funkce.

schválili na 36. plenárním zasedání správní komise konaném 11. června 1937.⁵² V meziválečném období se objevovaly i návrhy na změnu komorních obvodů. Kromě diskutovaného vytvoření nové komory ve východních Čechách⁵³ se nepravidelně v regionálním tisku⁵⁴ objevovaly úvahy nad změnou obvodů komor v Opavě a Olomouci, jejímž cílem mělo být zřízení Obchodní a živnostenské komory v Moravské Ostravě. Jako důvod se uváděl význam Velké Ostravy, jakožto průmyslového centra regionu. Návrh autora článku, otištěném v Moravskoslezském deníku dne 2. října 1928, požadoval vytvoření komorního obvodu se sídlem v Moravské Ostravě a do své statistiky oblasti Ostravy zařadil nejen Slezskou Ostravu, spadající již pod OŽK v Opavě, ale i např. Karvinou! (opět z obvodu opavské komory). Jako argument pro vznik uváděl autor i některá ekonomická data z roku 1924.⁵⁵

Z těchto důvodů mělo být hnutí založené za účelem zřízení OŽK v Moravské Ostravě oprávněné a hospodářsky velmi důležité. Toto hnutí není vedeno politickou prestiží, ale snahou o hospodářské pozvednutí Ostravska a dodává: „*Nejedná se také o akci namířenou proti kterékoliv obchodní a živnostenské komoře, nýbrž Ostravsko prostě žádá to, co mu po právu přísluší*“.⁵⁶

Přestože v tomto novinovém článku nepadlo jediné slovo o opavské komoře, je i z uváděných obcí Ostravska jasné, že by v případě takto zřízené OŽK došlo k zásahu do opavského obvodu, kdy by s největší pravděpodobností byla ztracena celá jeho východní část, tj. Těšínsko a možná i část Hlučínska, jelikož v oblasti Petřkovic se nacházely černouhelné doly, jež by po případném novém vytyčování komorních obvodů pravděpodobně rovněž spadaly do nového obvodu Moravsko-ostravského.

Zajímavá je i závěrečná věta tohoto sdělení, která měla pravděpodobně dát najevo, že cílem tohoto hnutí není přestěhování sídla komory, nejspíše té opavské, do Moravské Ostravy, ale vytvoření komory nové.

Nicméně autor práce se domnívá, že v realitě první republiky musel být tento návrh předem odsouzen k nezdaru, neboť v případě zřizování nové komory v Moravské Ostravě, by kromě aspektu hospodářského, jež by zcela objektivně smysluplný být mohl, musel být brát na zřetel i aspekt národnostní.

S ohledem na to, že za 20 let meziválečného Československa nedošlo k vydání nového zákona o obchodních a živnostenských komorách a ani k proměně královéhradecké Obchodní, živnostenské a průmyslové ústředny na řádnou OŽK (oboje do značné míry z národnostních důvodů), je dle něj naprosto scestná představa, že by vláda a MPOŽ mohly s takovýmto návrhem v tak národnostně problematické oblasti, jako bylo dobové Ostravsko souhlasit (kde se k česko – německé, přidává ještě česko - polská problematika (v případě Polska ještě posílena nedávnou válkou o značnou část navrhovaného obvodu).

Nemluvě o tom, že by s takovouto situací (už minimálně z ekonomických důvodů) pochopitelně nesouhlasily opavská a olomoucká komora.

52 ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 92, inv. č. 373. Příslušné informace jsou k nalezení ve zprávě o 36. řádném zasedání opavské OŽK ze dne 11. června 1937, s. 17–19.

53 Do textu návrhu se však na rozdíl od situace na pomezí Moravy a Slezska zakládal na reálných předpokladech – což dokládá i mimořádné postavení královéhradecké Obchodní, živnostenské a průmyslové ústředny, která byla v době První republiky takřka všeobecně (zdrženlivější byla pouze nadřazená OŽK v Liberci) pokládána na stejnou úroveň jako ostatní obchodní a živnostenské komory.

54 Jednalo se o národně demokratický, v Ostravě vycházející, Moravskoslezský deník.

55 Např. výše daně z příjmu z celé oblasti Ostravy činila 29 100 000 Kč, daně výdělkové pak 21 300 000 Kč a přírážky samosprávných korporací byly vyčísleny na 105 700 000 Kč.

56 Moravskoslezský deník, 2. 10. 1928, s. 7–8.

Zejména pro tu opavskou by takováto situace představovala problém, neboť předpokládaná ztráta Těšínska by přinesla úbytek více jak 300 000 obyvatel a více jak 10 000 provozoven⁵⁷, což by se velmi negativně projevilo na finanční síle opavské komory. Tím spíše, že by byly ztraceny průmyslově nejvyspělejší okresy, proti čemuž by nepochybně hlasitě protestovala.

Navíc by se opět projevil národnostní problém, neboť nově vytvořený opavský obvod by přišel o značnou část slovanského obyvatelstva, a to až do té míry, že by Němci v novém obvodu měli nepochybně velkou početní i hospodářskou převahu.

Takovouto situaci by opět pražská vláda ani MPOŽ nepřipustilo. Zde autor práce nemusí ani příliš spekulovat, neboť stačí vzít do úvahy jednání o novém komorním zákoně, při kterých i návrhy, prosazující co nejmenší počet Čechů ve většinově německých komorách (čímž mělo být dáváno co nejméně „českých peněz“ na podporu „německého hospodářství“) požadovaly v každé takové komoře dostatečně silnou českou menšinu, jež měla zajišťovat dozor nad německými aktivitami⁵⁸. Asi netřeba příliš dodávat, že české obyvatelstvo žijící především na Opavsku a Hlučínsku, by takovýto dozor zajistit plnohodnotně nemohlo.

Snahy o vznik nové komory s takovýmto obvodem mohlo podpořit vznik Země Moravskoslezské k 1. prosinci 1928 na základě zákona č. 125/1927 Sb., *O organizaci politické správy*, z 14. července 1927, čímž by odpadly problémy s odlišnými správními a územně samosprávnými oblastmi.⁵⁹

Ke změně opavského obvodu došlo až následkem mezinárodní politické situace, jakožto důsledek nových hranic Československé republiky po Mnichovu.

5. Období 1938–1948

Podepsání Mnichovské dohody znamenalo další přelomovou událost v dějinách opavské obchodní a živnostenské komory, neboť podle této dohody došlo k odstoupení značné části komorního obvodu, v čele s jejím sídelním městem Opavou, nacistickému Německu.

Původní opavský komorní obvod se v letech 1938–1939 rozdělil na čtyři části. Největší část s městem Opavou se stala součástí říšské župy Sudety, obvod vládního prezidenta v Opavě. Tato část spadala pod reorganizovanou Obchodní a průmyslovou komoru v Opavě. Pod tu měl rovněž spadat zbytek příslušného obvodu vládního prezidenta, čímž došlo poprvé v dějinách opavské komory k tomu, že opavský obvod nezahrnoval pouze oblast Slezska⁶⁰. Nově tak pod působnost opavské komory spadala část severní Moravy s městy Šternberk, Šumperk, Nový Jičín nebo Svitavy, a dokonce i malá oblast Východních Čech v okolí Lanškrouna.⁶¹

Hlučínsko se stalo součástí tzv. Altreichu a spadalo pod Obchodní a průmyslovou komoru v Opavě. Valná většina československé části Těšínska nejprve v říjnu 1938 připadla Polsku,

57 *Verhandlungen der Handels – und Gewerbekammern für Schlesien in Troppau 1925*, Opava 1926, s. 4 a 6. Počet obyvatel vychází ze sčítání lidu uskutečněného v roce 1921. Statistika podniků vychází z roku 1925. Autor práce je tak využívá pouze jako ilustraci přibližných ztrát opavské komory a je si vědom toho, že daná data neodpovídají roku 1928, ve kterém je zmíněný článek vydán.

58 K jednáním o novém komorním zákoně blíže např.: Petr GRULICH, *Obchodní a živnostenské komory 1918–1938. Nepodařená reforma československé hospodářské správy a samosprávy*, Hradec Králové 2004, s. 178–182.

59 Jan JANÁK – Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích. Od počátku státu po současnost*, Praha 2005, s. 352 a 381.

60 Opavský komorní obvod sice již do roku 1938 zahrnoval tzv. moravské enklávy ve Slezsku, avšak ty podle správního členění spadaly rovněž pod Slezsko.

61 Takovýto rozsah obvodu opavské komory je dán § 1 stanov Průmyslové a obchodní komory v Opavě. Stanovy jsou uloženy v: ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 11, inv. č. 256.

avšak po obsazení Německem v září 1939 byla spolu s původně polskou částí Těšínska následně přičleněna k Říši a dostalo se tak pod Obchodní a průmyslovou komoru v Katovicích. Malá část Těšínska, tvořená většinou okresu Frýdek a malou částí okresu Český Těšín, která zůstala i po Československo – polské dohodě součástí ČSR, začala spadat pod Obchodní a živnostenskou komoru v Olomouci.⁶²

5. 1. Ustanovení nacistické Průmyslové a obchodní komory v Opavě

Po Mnichovu došlo i ke změně v organizaci. Německé komory totiž sdružovaly pouze průmysl a obchod (Industrie – und Handelskammer). Živnostníci se sdružovali odděleně ve vlastních živnostenských (řemeslnických) komorách (Handwerkskammer).⁶³ Ta vznikla v obvodu opavského vládního prezidenta na základě říšského zákona ze dne 20. prosince 1938. Jejím sídlem se stal Šumperk.⁶⁴ V souvislosti se ztrátou působnosti komory v živnostenských záležitostech došlo ke zrušení Ústavu pro zvelebování živností při opavské komoře.

Po nástupci nacismu k moci ztratily průmyslové a obchodní komory (dále jako POK) postupně některé své pravomoci. Oproti předcházejícímu období měly menší míru samosprávy a více byly podřízeny rozhodnutím Ministerstva hospodářství. Od počátku 2. světové války se jejich autonomie i nadále oklešťovala, až s ohledem na válečné potřeby Německa, byly od 1. ledna 1943 spolu s živnostenskými komorami (dále jako ŽK) nově podřízeny župním hospodářským komorám (Gauwirtschaftskammer).⁶⁵

Kromě POK a ŽK německý stát zřizoval od roku 1935 hospodářské komory (Wirtschaftskammer). Ty byly organizované na vůdcovském principu a měly napomoci státním zásahům do hospodářské oblasti, což se zejména po vypuknutí války stalo velmi důležitým. V praxi však jejich působení nebylo příliš efektivní, a proto při zásahu do hospodářské organizace bylo rozhodnuto o jejich zrušení a nahrazení župními hospodářskými komorami, které však již měly část svých kompetencí vymezeny šířeji. Jedna hospodářská komora byla zřízena na jaře 1939 i v sudetské župě.

Opavská komora v novém systému začala působit pravděpodobně od 26. října 1938. Zřejmě tohoto dne byl jejím dočasným vedením pověřen Karl Kern, stavitel z Opavy.⁶⁶ Od tohoto data oficiálně spadal pod ni veškerý obchod a průmysl v celém obvodu opavského vládního prezidenta. V souvislosti s touto změnou zřídila komora po celém svém obvodu několik poboček, např. i ve Svitavách, na kterých bylo možné rovněž vyřizovat její agendu.⁶⁷

Oproti situaci v září 1938 se proměnilo i složení členů, neboť z ní museli odejít všichni Češi a Židé. Jak připomíná článek o dějinách opavské komory, vydaný v *Deutsche Post für das Sudetenland* 12. února 1939, u příležitosti návštěvy Konráda Henleina v Opavě, z původních 61 členů komory v září 1938 jich bylo celkem 28 Čechů a 7 Židů (počítaných mezi německé

62 ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 11, inv. č. 256.

63 *Slovník veřejného práva československého*, sv. 2, I - O, Praha 2000 (reedice), s. 243.

64 Aleš BYSTRIANSKÝ, *Obchodní a živnostenská komora na Opavsku v prvních poválečných letech (1945 – 1948)*, nepublikovaná bakalářská práce, Opava 2001, s. 8.

65 Podřízení komor došlo na základě výnosu O zřízení hospodářských komor (Gauwirtschaftskammeraufbauverordnung) z 30. května 1942.

66 Bohužel autor práce nenalezl žádný text, který by mu pomohl tuto situaci blíže osvětlit. Autor práce proto své tvrzení staví na článku vydaném v *Deutsche Post für das Sudetenland* 27. října 1938, který informuje o úpravě opavského komorního obvodu a úmyslu zřídit expozitury komory. Tyto informace článek vztahuje právě k datu 26. října 1938. Autor práce se tak domnívá, že pravděpodobně působení komory a jmenování jejího dočasného prezidenta se mohlo udát ve stejný den.

67 *Deutsche Post für das Sudetenland*, 27. 10. 1938, s. 11.

členy komory) a pouze! 26 „čistých“ Němců. Autor dále dodává, že takovéto složení opavské komory tak odporovalo tvrzení československé vlády o „německé komoře“ v Opavě. Takováto novinová zpráva je zajímavá, neboť autor v ní zcela účelově převrací fakta. Podle jeho tvrzení by tak musela mít komora 35 českých a židovských členů, oproti 26 Němcům. Nebere již v potaz skutečnost, která se pochopitelně nehodila nacistickému režimu, a to že jím uvádění židovští členové byli vybráni mezi příslušníky německé národnosti, a tak oproti jím uváděné skutečnosti měli Němci nad Čechy v komoře převahu 33 : 28 členů.⁶⁸

Po změně se tak komora skládala z 39 členů, rozdělených do sekce průmyslové (22 členů) a obchodní (17 členů). Obdobně jako v případě meziválečného Československa byli členové komory jmenováni. Poprvé ke jmenování členů této opavské došlo v únoru 1939.⁶⁹

Podle § 5 stanov komory byli jejími orgány: předseda, předsednictvo, poradní sbor, výbory a zvláštní výbory a obchodní vedoucí.

Předseda byl jmenován říšským ministrem hospodářství a nazýván prezidentem Průmyslové a obchodní komory v Opavě. Prvním prezidentem jmenoval ministr hospodářství pravděpodobně W. Olbricha.⁷⁰

Prezident odpovídal za řízení komory. Zastupoval ji navenek. Svolával a řídil její jednání. Mohl se nechat v některých záležitostech, např. řízení jednání nebo jednání s úřady, nechat zastupovat svým zástupcem, členem poradního sboru nebo úředníkem. Byl oprávněn rozhodovat v nejdůležitějších záležitostech, jako byl rozpočet, jmenování a odvolávání členů výborů a zvláštních výborů nebo vysílání zástupců do hospodářských svazů.⁷¹

Předsednictvo (Vorstand) podle stanov z 22. května 1939 tvořili pouze prezident s viceprezidentem. Ten byl jmenován ministrem obchodu na návrh prezidenta.

Poradní sbor (Beirat)⁷² mohl být tvořen maximálně 50 členy. Členy poradního sboru vybíral, se souhlasem říšského ministerstva hospodářství, prezident. Ten měl rovněž možnost kdykoli člena odvolat. Právě v tomto se ukazuje pronikání vůdcovského principu do Průmyslové a obchodní komory v Opavě, neboť o členech, jak je uvedeno výše, rozhodoval prezident, který tak mohl kdykoli kteréhokoli člena bez zásadního důvodu odvolat. Takto formulované stanovy vytvářely dominantní postavení prezidenta v komoře, který tak svým jednáním nepochybně ovlivňoval i názory ostatních členů, kteří tak mohli ze strachu o své členství (a s ohledem na způsob fungování nacistického režimu dost možná nejen o ně...) provádět autocenzuru svých názorů. Samotná doba členství (podobně jako ve správní komisi za první republiky) nebyla časově omezena. Avšak členství limitoval § 13 stanov. Členem se mohl stát pouze německý říšský občan mající minimálně 25 let, který je spolehlivým nacionálním socialistou a příslušný ke komoře, tj. je majitelem nebo ředitelem průmyslového podniku či obchodu v opavském obvodu.

68 *Deutsche Post für das Sudetenland*, 12. 2. 1939, s. 12.

69 *Deutsche Post für das Sudetenland*, 15. 2. 1939, s. 10.

70 Bohužel pro kusost informací o činnosti Průmyslové a obchodní komory v Opavě autor práce nemůže uvést datum jeho jmenování do funkce. S ohledem na článek v *Deutsche Post für das Sudetenland* s datem 1. června 1939, ve kterém právě W. Olbrich je uváděn jako prezident opavské komory, muselo k němu dojít již dříve. Autor dodává, že W. Olbrich v únoru 1939 do komory jako její člen jmenován nebyl!

71 Výčet těchto oprávnění je v textu pouze demonstrativní. V úplnosti lze nalézt v § 8 stanov opavské komory z 22. května 1939. Blíže: ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 11, inv. č. 256.

72 Poradní sbor (Beirat) je ekvivalentem bývalé správní komise / skutečných členů opavské komory. Nejednalo se tedy o žádný nový specifický orgán. Členství v poradním sboru tak odpovídalo členství ve správní komisi v letech 1920–1938, respektive skutečnému členství v letech 1850–1920.

Výbory a zvláštní výbory (Ausschüsse und Sonderausschüsse) prezident vytvářel jako poradní orgán při předběžném projednávání a řešení jednotlivých otázek nejdůležitějších záležitostí. Členy těchto výborů mohl prezident vybírat i z osob, které nebyly jejími členy.⁷³

Obchodní vedoucí (Geschäftsführer) odpovídal za obchody komory. Vykonával tak fakticky funkci pokladníka. Do své funkce byl jmenován prezidentem se souhlasem předsednictva.⁷⁴

Nová organizace systému průmyslových a obchodních komor (stejně jako těch živnostenských) se té opavské začala dotýkat v průběhu roku 1942. Podle výnosu O zřízení hospodářských komor mělo na území nacistického Německa vzniknout celkem 38 župních hospodářských komor. Opavská komora po tomto rozdělení měla podléhat župní hospodářské komoře pro Sudetenland v Liberci (spolu s POK Liberec a Cheb).⁷⁵ Činnost všech těchto komor začala k 1. lednu 1943.⁷⁶ Opavská komora se tak od tohoto data stala pouhou pobočkou (Zweigstelle) Župní hospodářské komory pro Sudetenland.⁷⁷

5. 2. Opavská komora od konce druhé světové války až do jejího zrušení

Po osvobození Československa v květnu 1945 došlo k obnovení činnosti Obchodní a živnostenské komory v Opavě. Komora disponovala po svém obnovení znovu rozsahem své činnosti jako v září 1938, neboť došlo ke zrušení Živnostenské komory v Šumperku a její agenda byla opět vrácena opavské komoře.

Již od osvobození se začaly rovněž vést diskuze o podobě nového komorního obvodu v oblasti expozitury Moravskoslezského zemského národního výboru (dále jako MZNV). Po osvobození ČSR od opavské komory odpadly nejprve východočeské oblasti jejího obvodu z doby okupace, avšak moravské oblasti, původně podléhají komorám v Brně a Olomouc, ještě nějaký čas podléhaly opavské komoře. V této souvislosti se znovu také rozvinula otázka o sídle komory, kdy se objevily názory žádající jeho přesun do Ostravy.

S ohledem na původní rozdělení ostravské průmyslové aglomerace mezi komory v Olomouci a Opavě, tak na svém zasedání rada expozitury MZNV 9. listopadu 1945 doporučila ministerstvu vnitřního obchodu (dále jako MVO) vymezit nový opavský komorní obvod v rozsahu obvodu této expozitury.

Hlavním cílem expozitury bylo především sjednotit politickou a územní hospodářskou samosprávu a napomoci tak organizaci průmyslu v její oblasti. Oproti tehdejšímu stavu měly být navraceny OŽK v Brně a Olomouci okresy Šumperk, Šternberk, Zábřeh na Moravě a Moravská Třebová. Naproti tomu měl být opavské komoře ponechán okres Nový Jičín a dále k ní přiřčeny okresy Místek a Moravská Ostrava. Zajímavé v této souvislosti je, že s tímto návrhem souhlasily pouze Okresní národní výbory (dále ONV) v Novém Jičíně a Frýdku. ONV v Moravské Ostravě se k návrhu stavěl negativně. Jako důvody uvedl nutnost spisové odlučky, dále pak zasahování rady odborných živnostenských společenstev do obvodu OŽK v Olomouci, která současně eviduje i učňovskou výchovu. Tyto argumenty expozitura MZNV nepřijala, a i přes nesouhlas ONV v Moravské Ostravě podala na MVO tento návrh.⁷⁸

73 Stanovy POK Opava z 22. května 1939. Blíže: ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 11, inv. č. 256.

74 Tamtéž, § 18.

75 *Deutsche Post für das Sudetenland*, 29. 4. 1942, s. 4.

76 *Deutsche Post für das Sudetenland*, 31. 12. 1942, s. 4.

77 Označení pro pobočku (Zweigstelle) lze nalézt např. ve zprávě vydané v *Deutsche Post für das Sudetenland* 4. 7. 1943, s. 6.

78 ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, karton 448, inv. č. 570.

Jelikož Ministerstvo vnitřního obchodu se k otázce změny opavského obvodu nevyjádřilo, zahájila opavská komora v lednu 1946 jednání s komorou olomouckou o zřízení společné pobočky v Moravské Ostravě, které měla vyřizovat záležitosti Ostravska a Frýdecka. Tento záměr však nakonec nebyl realizován. Rozloha opavského obvodu činila k datu 19. října 1946 4 459 km² s celkem 569 614 obyvateli⁷⁹, což naznačuje, že přání ostravské expozitury nebylo vyslyšeno, avšak již musela ztratit moravské oblasti, které v předmnichovském období patřily komorám v Brně a Olomouci.

5. 2. 1. Vedení opavské komory

Tak jako v případě jiných OŽK na našem území byl do čela komory v květnu 1945 jmenován ministerský komisař Dr. Gustav Konárek.⁸⁰ Dr. Konárek v čele zůstal déle než ostatní ministerští komisaři, neboť ve všech dalších obchodních a živnostenských komorách byli prezidenti jmenováni již 23. prosince 1945.

Prvním poválečným prezidentem byl jmenován ministrem vnitřního obchodu JUDr. Ivanem Pietorem až 13. června 1946 Dr. Ing. Antonín Bachný, v té době generální ředitel Národního podniku Vítkovické železárny v Moravské Ostravě.

Spolu s ním byli členy předsednictva jmenováni:

1. Josef Bartošík, spolumajitel firmy Glogar z Opavy,
2. Andělín Král, ředitel tiskárny „Lidotypia“ z Opavy,
3. Karel Kristl, ředitel plynárny z Českého Těšína,
4. Štěpán Pavlický, obchodník z Vratimova,
5. Alois Skotnica, předseda Okresního národního výboru z Bílovce.

První schůze nového představenstva se konala 23. července 1946. Na této schůzi byl dosavadní ministerský komisař JUDr. Gustav Konárek zvolen generálním tajemníkem. Rovněž zde došlo k přidělení dozoru referátů komory mezi jednotlivé členy představenstva:

Josef Bartošík měl dohlížet nad Ústavem pro zvelebování živností

Andělín Král nad referátem průmyslovým

Karel Kristl nad hospodařením komory a záležitostmi osobními

Štěpán Pavlický nad záležitostmi týkajícími se obchodu

Alois Skotnica nad záležitostmi týkajícími se řemesla⁸¹

V předsednictvu došlo k podstatné změně v průběhu léta 1947, kdy Dr. Ing. Antonína Bachného nahradil na pozici prezidenta jeho dosavadní zástupce Andělín Král.⁸²

V tomto krátkém časovém období (1945–1948) došlo k další změně v organizaci, neboť oproti všem předcházejícím obdobím komora poprvé nedisponovala svými členy. Celá organizace se tak skládala pouze ze jmenovaného předsednictva a kanceláře.

79 Takovýto údaj o rozloze opavského komorního obvodu by však přibližně odpovídal rozsahu prvorepublikového obvodu, jenž činil 4 452 km², tedy o pouze 7 km² více. Prvorepublikový obvod byl však tvořen pouze oblastmi Československého Slezska a moravský enkláv. Údaj o této rozloze obvodu je obsažen ve zprávě Obchodní a živnostenské komory v Brně o Statistickém přehledu obvodů a počtu obyvatelstva komor v historických zemích ze dne 13. listopadu 1946. Jako zdroj mělo brněnské komoře posloužit sestavení Státního úřadu plánovacího z 19. října 1946. Zpráva je uložena v: ZAO, fond Obchodní a živnostenská komora Opava, inv. č. 281, karton 13; Více informací o jednáních ohledně opavského komorního obvodu do budoucna snad odkryje fond Ministerstva vnitřního obchodu, který je dosud nezpracovaný. Ve fondu ÚOŽK se nachází pouze informace zpráva, ze které plyne nesouhlas olomoucké komory se ztrátou Novojičínska. Blíže: NA v Praze, fond Ústředna obchodních a živnostenských komor Praha, karton 722, inv. č. 6317.

80 Zajímavé je, že podle *Rozmachu*, odborného periodika obchodních a živnostenských komor, měl jím být jmenován vrchní ministerský rada JUDr. Karel Navrátil. Viz *Rozmach* 1/2, 1945, s. 47.

81 NA v Praze, fond Ústředna obchodních a živnostenských komor Praha, karton 816., inv. č. 16 469.

82 *Rozmach* 3/37, 1947, s. 10.

5. 2. 2. Funkční členění opavské komory

Kromě předsednictva patřil k vedení komory její generální tajemník a jeho zástupce. Tím byl rovněž 23. července 1947 zvolen JUDr. František Bloudek.

Komora se po své obnově dále dělila odbory, referáty a oddělení:

I. Zvláštní pracovní obor generálního tajemníka

A. *Hospodářská politika* (náplň tvořilo plnění úkolů komory v rámci hospodářské organizace a komorního zákona, zásadních hospodářských otázek a spolupráce se státními úřady a jinými OŽK...)

B. *Vnitřní správa* (1. Hospodářská a finanční správa – měla na starost účetní záležitosti, komorní přírážky, platy zaměstnanců, subvence odborným školám a další...; 2. Kancelář – písárna, podatelna, telefon, dálnopis, spisovna a výpravna; 3. Knihovna; 4. Zřízení + Šoféři)

II. Referáty komory

Referáty byly tvořeny celkem 3 odbory:

A. Odbor I.

1. Obchodní a živnostenská komora

a) Oddělení průmyslové

b) Oddělení pro zahraniční obchod

2. Závaznosti živnostensko – právní a živnostenského katastru

3. Závaznosti daňové a finanční

4. Závaznosti v oblasti dopravy

B. Odbor II.

1. Všeobecné otázky právní

2. Sociální politika

3. Řízení hospodářství a cenová politika

4. Oddělení pro výcvik k povolání

C. Odbor III.

1. Vnitřní správa Ústavu

a. Povšechná administrativa

b. Právní záležitosti spojené s agendou Ústavu

c. Finanční a účetní záležitosti

2. Agenda Ústavu

a. Zvelebování řemesel

b. Zvláštní činnost zvelebovací

c. Výzkum a poradenství⁸³

Definitivní tečku za existencí opavské komory představovalo nové krajské zřízení. Podle § 44 zákona č. 280/1948, *O krajském zřízení*, z 21. prosince 1948 se všechny komory zrušily uplynutím dne 31. prosince 1948. Na něj navázalo vládní nařízení č. 306/1948 ze dne 28. prosince 1948, *O přechodu a zániku působnosti obchodních a živnostenských (průmyslových) komor*, které určovalo, na které orgány budou převedeny některé z dosavadních kompetencí obchodních a živnostenských komor.

Od prvního ledna 1949 tak Obchodní a živnostenská komora v Opavě byla minulostí.

83 A. BYSTRIANSKÝ, *Obchodní a živnostenská komora*, s. 16–18.

Závěr

Obchodní a živnostenská komora v Opavě se v průběhu své 98 leté existence značně proměnila. V době habsburské monarchie postupně docházelo k rozšiřování jejich pravomocí a oborů činností. V tomto období lze rovněž mluvit o poměrně nezávislém postavení instituce, neboť členové byli voleni svými kolegy obchodníky a živnostníky ve svobodných volbách.

Vznik Československé republiky přinesl do komory poprvé vstup českých členů. Současně došlo k podstatné změně v oblasti členství, kdy nově byli členové jmenováni Ministerstvem průmyslu, obchodu a živností. Tato původně dočasně zamýšlená změna však přetrvala po celou dobu první republiky.

Mnichov a s ním spojené změny hranic znamenaly další proměnu, neboť soudobé německé platné právo chápalo vymezení rozsahu činností těchto komor jinak. Ta tak po celé období Velkoněmecké říše ztratila svoji živnostenskou agendu, kterou nově reprezentovala Živnostenská komora v Šumperku.

Po konci 2. světové války už k návratu do dob předmnichovských plně nedošlo. Opětovně se sice vrátila do komory nazpět živnostenská agenda, avšak v oblasti členské dochází k další redukci, neboť nově bylo jmenováno pouze 6 členů předsednictva komory. Vzhledem k neustálým diskusím o podobách OŽK v tomto období už o plném institucionálním zakotvení nelze mluvit.

Definitivní konec znamenal vznik krajského zřízení roku 1948 a s ním spojený zánik komor k 1. lednu 1949.

Obecně tak lze konstatovat, že si komora přes všechny změny uchovávala postavení významného hospodářského orgánu v oblasti Rakouského, respektive Československého Slezska a mohla se tak spolupodílet na jeho rozvoji.

Uvedená práce se zaměřila na vývoj komory od jejího vzniku až po zánik, a to zejména po stránce organizační. Další aspekty spojené s působením této instituce zde byly zmíněny pouze okrajově či vůbec (např. oblasti činnosti komory nebo národnostní problematika) a tak představují prostor pro další výzkum.

Summary

Establishment and Organization of the Chamber of Commerce and Trade in Opava

The study presented focuses on the development of the Opava Chamber of Commerce and Trade, from its establishment in 1850 until its abolition at the end of 1948, especially in the area of the organization, the elected members of the Chamber, the right to vote and the changes in the chamber district.

The main objective is primarily the area of the organization of the Chamber because it developed significantly due to the legislation adopted. The most significant manifestation of this change was the increase in the number of regular members of the Chamber in the period from 1868 to 1900. The establishment of the Czechoslovak Republic brought a qualitative change to the membership area, as the elected members were replaced by members appointed by the Ministry of Industry, Commerce and Trade. This originally temporarily intended change, however, outlasted all the changes that occurred in the next almost 30 years until the abolition of the Chamber itself.

As in the case of the organization of the Chamber, the legislation adopted and the international events had an impact on other areas outlined above. For example, the approval of the Trade Licensing Act in 1859 meant a significant increase in the activity of chambers and their decision-making powers. The international events then influenced the extent of the Chamber District in Opava, as it changed with the change of the borders.

